

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
Кафедра методики позакласної та позашкільної роботи

Тема курсової роботи
«Система організації якісного освітнього процесу
в закладах позашкільної освіти»

Виконала
Семенюк надія Романівна,
Завідувач печери Кришталева
Тернопільського обласного
комунального центру туризму,
краєзнавства, спорту та екскурсій
учнівської молоді

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Теоретичні підходи до проблеми управління освітнім процесом.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення позашкільної освіти.....	7
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА.....	9
2.1. Організаційно-управлінське забезпечення позашкільної освіти.....	9
2.2. Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти.....	11
2.3. Патріотичне виховання у Тернопільській області.....	14
2.4. Забезпечення якості освіти в ТОКЦТКСЕУМ.....	20
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	25

ВСТУП

Позашкільна освіта і виховання як складова системи безперервної освіти України нині перебуває на етапі якісного оновлення, пошуку шляхів розвитку як системи в цілому, так і окремих закладів позашкільної освіти. Постало питання про місце позашкільної освіти в єдиному освітньому просторі, визначення співвідношення її з іншими ланками освіти, перспектив функціонування закладів позашкільної освіти на ринку освітніх послуг. І головне – якими мають бути пріоритетні ідеї змісту позашкільної освіти, діяльності закладу позашкільної освіти.

Вимоги часу спричинили необхідність розробки нових концепцій позашкільного навчання та виховання з урахуванням прогресивних тенденцій розвитку освіти: її демократизації та гуманізації. Визнання цінності кожної дитини як особистості, її права на свободу, виявлення та реалізацію своїх здібностей, утвердження права кожного «бути собою» - на це спрямовані принципи гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу.

Ідеалом виховання на сучасному етапі побудови громадянського суспільства в Україні виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку і самовдосконалення.

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами туристсько-краєзнавчої, туристсько-спортивної, національно-патріотичної роботи. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей.

Першочергового значення набуває необхідність удосконалення державної політики у сфері розвитку закладів позашкільної освіти, оновлення змісту їх діяльності, запровадження сучасних технологій організації освітнього процесу, його науково-методичне забезпечення, поліпшення роботи з педагогічними кадрами тощо.

Сучасна позашкільна освіта – це освіта у вільний час. Також слід відмітити, що успішне функціонування позашкільної освіти та підвищення її якості

здійснюється завдяки наявності та визначенні складових системи її забезпечення. Серед яких нормативно-правове, організаційно-управлінське, кадрове, науково-методичне, фінансове та матеріально-технічне. На сучасному етапі необхідна модернізація системи позашкільної освіти шляхом її удосконалення, підтримки та розвитку, створення додаткових можливостей для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку осіб, що бажають здобути позашкільну освіту.

Найбільш вагомий внесок у розроблення методологічних, науково-теоретичних засад освітнього процесу в системі позашкільної освіти зробили В.В. Вербицький, Г.П. Пустовіт, Т.І. Сущенко.

Аналіз проблеми дослідження у цілому свідчить про недостатнє розроблення теоретико-прикладних засад організаційного, функціонально-цільового та управлінського аспектів діяльності закладів позашкільної освіти. Виникає протиріччя між суспільними вимогами, детермінованими необхідністю якісної перебудови діяльності закладів позашкільної освіти та реальними умовами їх діяльності.

Об'єкт дослідження – організація освітнього процесу в закладі позашкільної освіти.

Предмет дослідження – сучасний стан організації діяльності закладу позашкільної освіти.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування організації освітнього процесу в закладі.

Завдання дослідження – вивчити та проаналізувати систему організації освітнього процесу в закладі.

В ході дослідження використовувалися такі методи, як аналіз, синтез, порівняння, систематизація.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Теоретичні підходи до проблеми управління освітнім процесом

Науково-теоретичні та організаційно-прикладні основи діяльності навчальних закладів достатньо розроблені та висвітлені в роботах Є.С. Березняка, В.І. Бондаря, Ю.В. Васильєва, Л.І. Даниленко, М.М. Дарманського, Г.А. Дмитренка, Г.В. Єльнікової, О.І. Зайченко, Л.М. Калініної, Н.Л. Коломінського, Н.І. Кондакова, Ю.А. Конаржевського, В.І. Маслова, Н.М. Островерхової, В.В. Олійника, В.С.Пікельної, М.М. Поташніка, П.В. Худоминського, Г.І. Шамової та ін.

Загальним основам управління освітнім процесом присвячені монографії В.Г.Афанасьєва, О.І. Берга, О.О. Дейнеко, О.М. Омарова, М.М. Поташника, О.М.Моїсеєва. Останнім часом М.М. Поташником, О.М. Моїсеєвим, Д.Ш. Матросом здійснено наукове дослідження з питань теорії і практики функціонування та розвитку школи, проблеми якості освіти, де освіта не зводиться тільки до навчання і розглядається в прогресивній особистісно-орієнтованій парадигмі. Принципово новою є ідея ціннісного погляду на якість освіти і на управління нею.

Т.І. Сущенко розглядає питання позашкільної педагогіки, конкретні завдання виховної діяльності закладів позашкільної освіти, розробки загальної стратегії позашкільного виховання як рівноправного виховного інституту в загальній системі безперервної освіти, досліджує його теоретичні основи. Т. І. Сущенко має інший, ніж у традиційній педагогіці, погляд на позашкільний педагогічний процес, оскільки вільний і різноманітний вибір позашкільних сфер діяльності сам по собі ще не гарантує повноцінного задоволення інтересів та інтелектуальних запитів дітей та молоді.

Водночас сучасний етап розвитку позашкільної освіти характеризується незначною кількістю наукових досліджень, що розкривають теоретико-методологічні та організаційно-прикладні засади нормативно-правового забезпечення діяльності позашкільних навчальних закладів. Більшість наукових

праць в галузі позашкільної освіти і виховання спрямовано на дослідження психолого-педагогічних проблем організації навчально-виховного процесу в закладах позашкільної освіти.

Окремим аспектам теорії позашкільного педагогічного процесу присвячені роботи В.В. Белова, М.М. Грищенко, К.Г. Демкатога, В.О. Онищука, М.Б. Ковалю, І.Н. Рябченка, С. Л. Васильченка, О.Я. Савченко, Н.В. Задерико, М.Д. Ярмаченка, О.М. Мироненко, Н.Д. Пономарчука та ін.

В. В. Вербицьким виявлено закономірності та організаційно-дидактичні особливості розвитку позашкільної освіти, тенденції формування її змісту в різні історичні періоди у контексті суспільно-політичних та соціокультурних умов. Досліджено теоретичні засади та історико-культурні джерела позашкільної освіти. Встановлено особливості та узагальнено процес розвитку організаційно-дидактичних форм і змісту позашкільної освіти у різні історичні періоди. Обґрунтовано шляхи творчого використання прогресивних ідей національного досвіду діяльності закладів позашкільної освіти, що сприятимуть розвитку позашкільної освіти за сучасних умов реформування української освітньої системи.

1.2. Нормативно-правове забезпечення позашкільної освіти

Прийняття Закону України «Про позашкільну освіту» зумовило створення належного правового поля позашкільної освіти в цілому та функціонування закладів позашкільної освіти, інших соціальних інституцій цієї сфери.

У сучасних умовах в Україні нормативно-правова база позашкільної освіти є найпотужніша не тільки на пострадянському просторі, а й у порівнянні з багатьма розвинутими країнами світу.

До нормативних документів системи позашкільної освіти України належать закони, укази, розпорядження, постанови, накази, положення, програми, інструкції тощо, які регламентують позашкільну освіту, діяльність закладів позашкільної освіти у сучасних умовах розвитку системи безперервної освіти. Законодавчі та нормативно-правові акти, які становлять основу нормативно-правового забезпечення позашкільної освіти в Україні, закладів позашкільної

освіти, представлено на міжнародному, державному, обласному, місцевому рівнях, а також на рівні закладу.

На державному рівні діяльність системи позашкільної освіти регулюється і спрямовується через закони України, які приймає Верховна Рада України; укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази, розпорядження Міністерства освіти і науки України та інших органів виконавчої влади.

В Україні законодавчою основою забезпечення права кожного на здобуття позашкільної освіти є її Основний Закон – Конституція України (1996). Зокрема, ст. 53 Конституції України передбачено забезпечення доступності позашкільної освіти, її розвиток, а ст. 54 закріплено право громадян на свободу художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності тощо. Також у ст. 53 Конституції України подано такі важливі поняття, як «позашкільна освіта», «позашкільний навчальний заклад».

Державну політику у сфері позашкільної освіти та напрями її розвитку визначено у таких документах: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про позашкільну освіту» (2000), Закон України «Про загальну середню освіту» (2020), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Положення про позашкільний навчальний заклад (2001) тощо.

Таким чином, в Україні з питань позашкільної освіти, закладів позашкільної освіти створена потужна нормативно-правова база, яка сприяє її ефективному функціонуванню і розвитку. Статус позашкільної освіти, закладів позашкільної освіти законодавчо закріплений як структурних складових національної системи освіти. Характерним є і постійний процес удосконалення нормативно-правової бази у сфері позашкільної освіти, захисту дітей. При цьому результативна діяльність системи позашкільної освіти у сучасних умовах забезпечується шляхом розвитку широкої інфраструктури.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА

2.1. Організаційно-управлінське забезпечення позашкільної освіти

Традиційно визначальна роль в організації позашкільної освіти в Україні відводиться закладам позашкільної освіти. Ці заклади за своїми організаційно-правовими формами можуть бути державної, комунальної або приватної форми власності.

Організаційне забезпечення надає всій позашкільній освіті відповідної спрямованості і конкретних організаційних форм. Так, заклади позашкільної освіти згідно із законодавством проводять заняття у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах.

В Україні заклади позашкільної освіти є основою організаційної структури позашкільної освіти.

Основні напрямки діяльності Тернопільського обласного комунального центру туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді визначено у Статуті закладу. Робота колективу також обумовлена правилами внутрішнього розпорядку, з якими ознайомлені всі працівники центру. Дані правила складені відповідно до Статуту з дотриманням правового статусу педпрацівників і здобувачів освіти та погоджені з профспілковим комітетом центру.

Пріоритетні напрямки роботи ТОКЦТКСЕУМ:

- оновлення програмно-методичного забезпечення розвитку дитячо-юнацького туризму і краєзнавства;
- виявлення та впровадження нових педагогічних технологій позашкільного навчання і виховання учнів засобами туризму, краєзнавства і екскурсій, ефективних форм і методів туристсько-краєзнавчої роботи з учнівською молоддю;
- пропаганда і популяризація дитячо-юнацького туризму і краєзнавства як ефективних засобів пізнання і успадкування історичних і культурних

- надбань свого народу, формування національної свідомості учнівської молоді;
- забезпечення якості позашкільної туристсько-краєзнавчої освіти;
 - впровадження комплексної системи неперервної науково-методичної підготовки, підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
 - створення і реалізація системи виховної роботи, що базується на національних традиціях, звичаях українського народу;
 - робота з державними, громадськими організаціями та батьківською громадськістю;
 - посилення рівня національно-патріотичного виховання здобувачів освіти, утвердження української національної ідеї, почуття відданості Україні, поваги до державних символів України;
 - впровадження в систему роботи центру державно-громадської системи управління, створення умов для розвитку та громадського самоврядування, забезпечення подальшої взаємодії з батьками;
 - послідовне зміцнення матеріально-технічної бази центру, придбання нового туристського спорядження, сучасної техніки.

Здобувачі освіти ТОКЦТКСЕУМ здобули безліч досягнень і нагород, а саме:

- Вихованці гуртка «Пішохідний туризм» (керівник Борщ Сергій Володимирович) посіли 3 місце в загальному заліку на Кубку України серед юнаків з пішохідного туризму, 3 місце на Кубку Тернопільської області зі спортивного туризму, вид пішохідний туризм, 1 місце на відкритому Чемпіонаті м. Тернополя зі спортивного туризму (вид – пішохідний туризм) «Файний листопад» (2018).
- Команда гуртківців ТОКЦТКСЕУМ зайняла 1 місце в загальному заліку на відкритих змаганнях Тернопільської області серед юнаків зі спелеоорієнтування «Меморіал пам'яті Володимира Олександровича Радзієвського» (2018).
- Вихованці гуртка «Пішохідний туризм» (керівник Борщ Сергій Володимирович) здобули 1 місце на Кубку Тернопільщини зі спортивного

туризму з виду пішохідний туризм в закритому приміщенні, присвяченому пам'яті Р. Р. Гудими, 1 місце на XLIX Чемпіонаті області зі спортивного туризму серед юнаків з виду пішохідний туризм, 2 місце на дистанції «смуга перешкод» на Кубку України серед юнаків з пішохідного туризму (2019).

- Команда гуртківців ТОКЦТКСЕУМ зайняла 3 місце в загальному заліку на відкритих змаганнях Тернопільської області серед юнаків зі спелеоорієнтування «Меморіал пам'яті Володимира Олександровича Радзівського» (2019).
- Вихованці гуртка «Пішохідний туризм» (керівник Борщ Сергій Володимирович) здобули 1 місце на XLIX Чемпіонаті області зі спортивного туризму серед юнаків з виду пішохідний туризм, 2 місце на дистанції «смуга перешкод» на Кубку України серед юнаків з пішохідного туризму (2020).
- Команда ТОКЦТКСЕУМ (керівник Борщ Сергій Володимирович) зайняла II місце на Чемпіонаті Вінницької області з пішохідного туризму серед юнаків та юніорів (2021).
- Гуртківці ТОКЦТКСЕУМ Віктор Бородай та Олег Гулик (керівник Сергій Борщ) зайняли II місце на Кубку України зі спортивного туризму (вид – пішохідний туризм) в закритих приміщеннях (2022).
- Здобувачі освіти гуртка «Пішохідний туризм» (керівники Іванна Борщ, Сергій Борщ) стали переможцями відкритих онлайн-змагань учнівської молоді м. Києва зі спортивного (туристського) орієнтування. У молодшій віковій групі Захар Степаненко зайняв I місце, а Матвій Андрусик – II місце (2022).
- На Відкритому Чемпіонаті Вінницької області з пішохідного туризму «Сабарівська весна – 2022» на дистанції «Смуга перешкод» Денис Пелехатий зайняв II місце, Дмитро Якимчук, Іван Кутрань, Максим Бородай, Олег Гулик – III місце; на дистанції «Крос-похід» Сергій Борщ - II

місце, Іван Кутрань, Захар Степаненко, Віктор Бородай, Любомир Коваль – III місце (2022).

2.2. Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти є системою організаційних заходів, що передбачає наявність необхідних наукових і методичних матеріалів.

Мета науково-методичного забезпечення позашкільної освіти полягає в науковому обґрунтуванні і методичному забезпеченні системи позашкільної освіти України. При цьому його завданнями є: розробка та впровадження наукової та програмно-методичної бази; забезпечення закладів позашкільної освіти науково-методичними матеріалами; визначення перспективних напрямів наукових психолого-педагогічних досліджень з проблем позашкільної освіти; узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду; аналіз стану позашкільної освітньої роботи та рівня розвитку здобувачів освіти відповідно до завдань позашкільної освіти; організація співробітництва з навчальними закладами, науковими установами для підвищення ефективності науково-методичного забезпечення; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи позашкільної освіти; пропаганда просвітницької діяльності закладів системи позашкільної освіти в засобах масової інформації.

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти включає, по-перше, організацію підготовки педагогічних працівників, удосконалення їхньої професійної компетентності; по-друге, підвищення ефективності освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, зокрема шляхом його наукового обґрунтування та відповідного методичного забезпечення.

Основними формами науково-методичного забезпечення позашкільної освіти є навчальні та наукові видання, серед яких: навчальні програми, підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації тощо.

Перед організаторами методичної діяльності постають численні проблеми відбору, систематизації, накопичення, розроблення та запровадження необхідної

наукової і методичної інформації. Моделі організації методичної служби досить різні, що об'єктивно відображає конкретні завдання закладу позашкільної освіти. При цьому значна увага приділяється безпосередньому здійсненню науково-експериментальної роботи на базі закладів позашкільної освіти.

Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти розглядається як єдність наукової і методичної складових. Так, наукова складова передбачає вдосконалення організації освітнього процесу, його здійснення з урахуванням новітніх досягнень вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної науки і педагогічної практики. Включення цього компонента передбачає вивчення рівня знань, умінь і навичок здобувачів освіти закладів позашкільної освіти, рівня їх компетентності, вироблення відповідних рекомендацій; проектування і впровадження інноваційних технологій освіти; висвітлення в науковій, науково-методичній літературі, засобах масової інформації досягнень психолого-педагогічної науки та педагогічного досвіду тощо.

Методичну роботу ТОКЦТКСЕУМ розглядає як цілісну систематичну, колективну та індивідуальну діяльність з педагогічними кадрами, спрямовану на демократизацію та гуманізацію позашкільної освіти, покращання діяльності закладів з питань розвитку туристсько-краєзнавчої роботи, підвищення науково-теоретичного і загальнокультурного рівня педагогів, їхньої психолого-педагогічної підготовки, професійної майстерності, впровадження в практику інноваційних педагогічних технологій, перспективного педагогічного досвіду.

Методична робота ТОКЦТКСЕУМ спрямовується на створення творчої атмосфери в колективі, зростання популярності закладу серед дітей та юнацтва, створення можливостей для ознайомлення учнівської молоді з історією та географією рідного краю, народними ремеслами, традиціями, обрядами, формування умов для розвитку спортивної майстерності здобувачів освіти. Треба повернути до активного туризму і краєзнавства широкі кола підлітків і молоді, підняти престижність туризму як сучасного виду здорового і цивілізованого дозвілля.

Завдання методичної роботи ТОКЦТКСЕУМ:

- поглиблення науково-теоретичної і методологічної підготовки керівників гуртків, оволодіння ними інструктивно-нормативними документами про освіту;
- удосконалення методичного забезпечення освітнього процесу в центрі, вирішення актуальних організаційно-методичних проблем;
- вивчення, узагальнення і провадження в практику перспективного досвіду роботи;
- розвиток творчої ініціативи педагогічних працівників;
- діагностика труднощів, що їх зазнають педагоги у процесі освітньої роботи;
- проведення атестації педагогічних працівників;
- надання методичної та практичної допомоги педагогічним працівникам з розвитку туристсько-краєзнавчої, військово-патріотичної, музейної, екскурсійної та спортивно-туристської діяльності.

Директор, заступники директора використовують діагностику: всебічно аналізують підсумки роботи центру за попередні роки, виявляють недоліки, нерозв'язані проблеми, вивчають перспективний педагогічний досвід, аналізують документацію, проводять щотижневі робочі наради.

В центрі використовуються такі форми методичної роботи: педагогічна рада, методична рада, методичне об'єднання, семінар-практикум, навчальний семінар, індивідуальна методична консультація, співбесіда, наставництво, самоосвіта, конкурс «Джерело творчості». Індивідуальна робота з організаторами шкільного туризму і краєзнавства проводиться в традиційних формах: консультації, виїзди працівників центру для надання методичної допомоги на місцях, заохочення і залучення активу до участі в підготовці методичних матеріалів, нормативних положень обласних туристських заходів, в роботі суддівських колегій.

ТОКЦТКСЕУМ є методичним центром і виконує координаційну методичну функцію з питань розвитку туристсько-краєзнавчої і спортивно-туристської

роботи. Кожний методичний працівник відповідає за конкретні експедиції, змагання, конкурси, що проводяться в області і в Україні.

Система методичної роботи ТОКЦТКСЕУМ – це взаємопов'язані дії та заходи, спрямовані насамперед на підвищення професійної майстерності педагогічних працівників, їх безперервне самовдосконалення, впровадження в практику інноваційних методичних технологій.

Залишаються актуальними вивчення і поширення кращого досвіду шкільного туризму і краєзнавства.

У науково-методичному забезпеченні системи позашкільної освіти нагальними залишаються ряд проблем. Серед них друк сучасних підручників, посібників, програм, методичних рекомендацій та іншої літератури з тим, щоб вона була доступна для загалу і допомагала підвищувати якість позашкільної освіти.

2.3. Патріотичне виховання у Тернопільській області

На сучасному етапі реформування та реалізації освітньої політики питання патріотичного виховання знаходиться в системі пріоритетів. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, забезпечувати її

національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди.

Формуються єдині стандарти щодо засобів, форм і методів національно-патріотичного виховання, визначається мета і завдання національно-патріотичного виховання дітей та молоді:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, формування національної свідомості, людської гідності, любові до родини, свого народу;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Вітчизни, героя, належне поцінування героїчної боротьби українського народу за незалежність, територіальну цілісність та державний суверенітет України;
- пошанування історичних постатей – носіїв національного ідеалу, історичних подій та звичаїв українського народу;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

- усвідомлення національної самобутності й національно-культурної ідентичності, культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Національно-патріотичне виховання в освітньому просторі Тернопілля відбувається через проведення групових освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних заходів з відзначення пам'ятних дат історії України, серед яких: тематичні зустрічі, лекції, уроки, концерти, флешмоби, конференції, круглі столи, форуми, екскурсії до пам'ятних місць, перегляди кінофільмів тощо. Протягом 2018-2022 років відзначено наймасовішу участь дітей та молоді у тематичних заходах обласного рівня:

- щорічному обласному фестивалі-конкурсі патріотичної пісні, прози та поезії, творів образотворчого мистецтва «Свята Покрова», присвяченому відзначенню Дня захисника України і Дня Гідності та Свободи;
- тижнях (декадах) національно-патріотичного виховання «Сила нескорених» з тематичними науково-просвітницькими, військово-патріотичними, культурно-мистецькими, молодіжними, спортивно-масовими заходами за участю військовослужбовців,
- членів сімей загиблих воїнів, представників духовенства, молодіжних громадських організацій;
- літературно-мистецькому святі «Луни повстанського краю», присвяченому 75 річниці створення УПА;
- поминальній панахиді пам'яті воїнів УПА на території розташування табору воєнної округи УПА «Волинь-Південь» в с. Антонівці Шумського району;
- загальноміському святі «Козацькі забави» у Тернополі;
- молодіжному таборуванні «Листопадовий зрив» у Козівському районі;
- щорічному конкурсі патріотичної пісні «На крилах пам'яті» у м. Кременці;

— обласному марші патріотів переможців внутрішкільних, районних, міських, обласного та в ОТГ етапів дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») під гаслом «А ми тую стрілецьку славу збережемо».

З метою виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, формування здорового способу життя з 2012 року проводиться Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Гра є формою позакласної роботи з патріотичного та морально-етичного виховання школярів, засобом формування патріотичної свідомості, спортивно-оздоровчої роботи. Організація гри в навчальних закладах спирається на учнівське самоврядування, засноване на традиціях козацького кола, вільного народного віче, і являє собою добровільне об'єднання дітей для виконання завдань гри.

Виховна система гри «Сокіл» («Джура») дає можливість залучити до спільної дії здобувачів освіти, педагогів, батьків, представників органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Ця робота починається в школах, продовжується в закладах позашкільної освіти, де вона охоплює всі вікові групи учнів, і як підсумок круглорічної праці гуртків козацько-лицарського виховання навесні та влітку проводяться фінальні етапи гри: шкільний; районний, міський; обласний; Всеукраїнський.

Метою гри є військово-спортивне і національно-патріотичне виховання української молоді на основі традицій українського козацтва:

- виховання нових поколінь України у дусі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей;
- виховання у молоді глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовка молоді до творчої праці, до військової служби та захисту своєї Батьківщини шляхом залучення до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи;
- формування і виховання, спираючись на національні козацькі педагогічні традиції, у юнаків і дівчат високих морально-психологічних якостей;

мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, дисциплінованості і ініціативності;

- виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління українців на історично сформованих засадах козацького світогляду та здорового способу життя.

Завдання змагань:

- фізичне, соціальне, розумове та духовне виховання молоді на основі козацьких морально-світоглядних цінностей.
- вшанування геройського чину борців за незалежність Української держави;
- формування серед молоді засад здорового способу життя засобами туризму, спорту, патріотичного виховання;
- популяризація серед молоді військово-прикладних видів спорту, активних способів дозвілля, історії визвольних змагань та української військової традиції.

Змагання полягають у проведенні комплексних командних ігор військово-спортивного, культурно-інтелектуального та патріотичного спрямування, на обласних та Всеукраїнському етапах, в ході яких відбувається відбір кращих команд та визначення переможців.

Вагому роль у пропагуванні ідеї патріотичного виховання як громадянських якостей, соціального досвіду відіграє наше партнерство з дитячими та молодіжними громадськими організаціями.

З-поміж таких організацій досвід здійснення заходів, проектів, програм з патріотичного виховання дітей та молоді напрацьовано з Молодіжним Націоналістичним Конгресом, козацько-десантним екологічним осередком ім. Дмитра (Байди) Вишневецького, Національною скаутською організацією ПЛАСТ, Тернопільською обласною молодіжною громадською організацією «Сокіл», молодіжним науково-пошуковим товариством «Обереги Тернопільщини», Тернопільською міською організацією Української Спілки ветеранів Афганістану, Всеукраїнською громадською організацією «Закінчимо війну» та Громадською організацією «Тернопіль-пошук».

Основними способами використання потенціалу дитячих та молодіжних громадських організацій у вихованні дітей та учнівської молоді стали проведення спільних акцій, флешмобів, фестивалів, проектів, інших заходів патріотичного спрямування; залучення фахівців дитячого руху до виховної роботи навчальних закладів; ознайомлення педагогів з методикою виховної роботи громадських організацій через систему спільних семінарів, конференцій, тренінгів. Систематичним є залучення регіональних осередків дитячих і молодіжних громадських організацій до військово-спортивних патріотичних ігор, туристських змагань та зльотів тощо.

Активізовано роботу щодо подальшого впровадження нових технологічних підходів, засобів патріотичного виховання, здатних істотно вплинути на практичний виховний потенціал освіти області, доповнюючи усі її складники: освітній процес, позакласну, позашкільну роботу, дозвіллеву діяльність.

Поширення позитивного досвіду національно-патріотичного виховання молоді на обласному рівні потребує аналізу та розповсюдження найкращих національних практик роботи з дітьми та молоддю, підготовки спеціалістів, які працюють з дітьми та молоддю до проведення національно-патріотичної роботи, налагодження ефективних механізмів взаємодії між навчальними закладами всіх типів і форм власності, що охоплюють різновікову категорію дітей та молоді.

В закладах освіти області продовжується системна робота щодо впровадження нових форм національно-патріотичного виховання дітей та молоді, реалізації завдань і заходів розпорядчих документів з вищезначених питань у галузі освіти.

В період із 2018 по 2022 р.р. у Тернопільській області підготовлено та проведено комплекс масових та науково-методичних заходів з національно-патріотичного виховання.

Протягом останніх років педагогами закладів освіти області проводяться освітні, інформаційно-просвітницькі, культурологічні заходи з національно-патріотичного виховання (очного-заочного типу) та культурно-мистецькі заходи,

що відтворюють події історії України з дітьми та учнівською молоддю (охоплення дітей та учнівської молоді складає понад 16 тисяч осіб).

2.4. Забезпечення якості освіти в ТОКЦТКСЕУМ

Внутрішня система забезпечення якості освіти у ТОКЦТКСЕУМ створена як інструмент управління якістю освіти. Кожен з її компонентів визначається з урахуванням впливу на якість діяльності центру, визначаючи різні напрями, забезпечуючи його ефективну роботу та сталий розвиток.

Стратегія забезпечення якості освіти в ТОКЦТКСЕУМ орієнтована на:

- Недискримінацію, запобігання та протидію булінгу;
- Академічну доброчесність;
- Прозорість та інформаційну відкритість закладу;
- Сприяння безперервному професійному зростанню педагогічних працівників;
- Справедливе та об'єктивне оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників;
- Сприяння здобувачам освіти у формуванні та реалізації їхніх індивідуальних освітніх траєкторій.

Педагогічна рада ТОКЦТКСЕУМ сформувала систему та затвердила процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності. З метою аналізу стану сформованості та функціонування внутрішньої системи проводиться само оцінювання власної діяльності. Проводиться збір та аналіз інформації, опитування та спостереження, узагальнення результатів.

Критерії оцінювання освітнього середовища ТОКЦТКСЕУМ реалізуються через розгляд питань щодо наявності необхідних ресурсів для створення освітнього середовища, створення в закладі безпечних та нешкідливих умов навчання та праці, безпечного освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства.

Критерії оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників реалізуються через ефективність педагогічної діяльності педагогічних працівників, підвищення їх професійного рівня.

Критерії оцінювання управлінської діяльності реалізуються через організаційно-правові засади діяльності ТОКЦТКСЕУМ, формування та забезпечення академічної доброчесності.

Для самооцінювання використовуються такі методи збору інформації:

- вивчення документації;
- опитування, анкетування;
- спостереження.

Вивчення документації дозволяє вивчити документацію закладу щодо освітньої діяльності, прийняті управлінські рішення та стан їх виконання.

Опитування дозволяє отримати інформацію про учасників освітнього процесу, їх ставлення до освітньої діяльності закладу. Опитування проводилось у формі анкетування.

Спостереження дозволяє оцінити стан освітнього середовища, різних організаційних форм освітнього процесу. Спостереження за різними організаційними формами допомагає оцінити освітні досягнення здобувачів освіти та педагогічну діяльність педагогічних працівників.

Результати самооцінювання розглядаються на засіданні педагогічної ради до початку нового навчального року. Інформація, отримана під час самооцінювання, є підґрунтям для внесення змін до стратегії розвитку ТОКЦТКСЕУМ, визначення шляхів удосконалення освітніх і управлінських процесів. Отримані результати дають можливість порівняти та відстежити динаміку розвитку закладу, що сприяє підвищенню якості позашкільної освіти, успішному розвитку учасників освітнього процесу.

ВИСНОВКИ

На сьогодні позашкільна освіта – це складова системи освіти, цілеспрямований процес і результат виховання, навчання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час в позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях.

Заклади позашкільної освіти в яких в основному і здобувається позашкільна освіта, спрямовують свою діяльність на формування у дітей та молоді патріотизму, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, любові до України безпосередньо через освітній процес у гуртках різних напрямів творчості.

Стрижнем позаурочної та позашкільної роботи навчальних закладів є Рух за збереження і примноження звичаїв, традицій і обрядів українського народу «Моя земля - земля моїх батьків», Всеукраїнська туристсько-краєзнавча експедиція «Краса і біль України».

Уживаються заходи щодо збереження мережі закладів позашкільної освіти, зміцнення і модернізації матеріально-технічної бази, удосконалення програмного і методичного забезпечення, створюються необхідні умови для здобуття позашкільної освіти, її доступності для дітей, особливо з сільської місцевості.

Разом з тим подальший розвиток позашкільної освіти, організація і здійснення освітньої роботи в закладах позашкільної освіти ускладнюється:

недостатнім фінансуванням.

проблемами у науково-методичному та кадровому забезпеченні системи позашкільної освіти;

недостатнім рівнем соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

В умовах гострого дефіциту ціннісних орієнтацій потребує поліпшення виховна робота із здобувачами освіти на ґрунті формування патріотичної свідомості, готовності її до виконання громадянських і конституційних обов'язків. На часі заміна стандартних виховних заходів для дітей та молоді

на цілеспрямоване і професійне управління виховним процесом, посилення національно-патріотичного виховання.

Забезпечити зміцнення та модернізацію матеріально-технічної бази позашкільних навчальних закладів. З метою реалізації дистанційних освітніх проектів забезпечити заклади позашкільної освіти комп'ютерним та іншим необхідним технічним обладнанням, здійснити їх підключення до мережі Інтернет.

Одним з шляхів розв'язання проблеми є поєднання зусиль органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, установ та організацій, спрямованих на розвиток здібностей та організацію дозвілля дітей, юнацтва та молоді, надання державної підтримки для зміцнення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти, що стимулюватиме розвиток позашкільної освіти.

Проблему розвитку позашкільної освіти можна розв'язати шляхом:

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері позашкільної освіти;
- збереження та розширення мережі закладів позашкільної освіти;
- забезпечення рівного доступу дітей різних категорій і соціальних верств населення до здобуття якісної позашкільної освіти;
- створення сприятливого середовища для розкриття творчого потенціалу дітей з особливими освітніми потребами;
- створення міжгалузевої системи підготовки (перепідготовки) педагогічних кадрів для закладів позашкільної освіти різних типів і форм підпорядкування.

Для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву у позашкільній освіті необхідно забезпечити:

- збереження та розвиток мережі закладів позашкільної освіти для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти
- належне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення закладів позашкільної освіти;

- підвищення соціального статусу педагогічних працівників закладів позашкільної освіти;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для позашкільної освіти;
- державну підтримку програмно-методичного забезпечення системи позашкільної освіти шляхом внесення відповідних змін до нормативно-правових актів;
- використання виховного потенціалу системи позашкільної освіти як основи гармонійного розвитку особистості;
- розвиток та підтримку системи роботи з обдарованою і талановитою молоддю;
- урізноманітнення напрямів позашкільної освіти, вдосконалення її організаційних форм, методів і засобів навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биковська О. Позашкільна освіта: сучасні теоретико-методичні основи/Олена Биковська//Освіта. – 2016. – 17-24 серпня 2016 року (№34/35(5728/5729)). – с. 4-6.
2. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ, Державна служба якості освіти, 2019. – 240 с.
3. Гнездилова О.М. Психологічні аспекти інноваційної діяльності педагога / / Психологічна наука і освіта. - 2006. - № 4. - С. 61-65.
4. Гуров В. Інноваційна діяльність педагога // Додаткова освіта і виховання. - 2008. - № 2. - С. 9-15.
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII.
6. Закон України «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р. №1841-III.
7. Конституція України: станом на 28 червня 2015 року: відповідає офіц. текстові. – Харків: Право, 2015. – 68 с.
8. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: у 3 кн.: монографія/за заг. Ред.. к.п.н. Л. В. Тихенко. – Суми: Університетська книга, 2013. – Кн.1. – 270 с.
9. Положення про позашкільний навчальний заклад, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. №433.
10. Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів, затверджено наказом МОН України від 19.12.2002 р. №730.
11. Рязина Н.А. Професійно-особистісний розвиток педагога в умовах інноваційної діяльності освітнього закладу / / Сучасні наукомісткі технології. - 2008. - № 1. - с. 14.
12. Системи освіти світу/упоряд. І. Майданюк. – Київ: Шкільний світ, 2016. – 200с.

- 13.Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 144с.